

directa fidem», pergami original del Pallars, anys 1029-1047 (*Liber Feudorum M.* I, p. 137); escrit *acsi* (cs grafia de l'africada ç) apareix també en el ms. bàsic (P) de les *VidesR* (f° 191r2, 267v1). I és la forma general des de Lluïl: «cuydà-s que Blanç. li demanàs --- de son viatge; e per açò dix --- jo vaig *ací*, prés de un castell, a una vila on mèn plet contra mon frare, a qui deman una vinya que mon pare m'à lexada» (*Blanç.* I, 229.1); «per açò som venguts *ací*», Jaume I (Ag., 37); «prec a vós, Tirant lo Blanc, vos plàcia dir-me los noms de tots aquests senyors que *ací* presents stan», «encara manam sia pujat sobre un gran cavall blanc, e tots los qui seran *ací*, hòmens com dones, vagen ab mi tots a peu», «som tramesos *ací* a la tua ducal senyoria, de part de nostre virtuosa Capità», Jo. Martorell (Ag. I, 116, 149; II, 104); en el següent la distinció amb *aquí* es marca indirectament: «per què-us prec e-us consell, virtuosa Comtessa, que-us ne torneu dins la vostra ciutat, e que-m dexeu *ací* vostre fill», id. (I, 63).

Molt més clarament encàra, es marca la distinció entre els dos en una missiva enviada de Barcelona a Mallorca, l'any 1431, relativa a una ambaixada dels Cavallers de Rodes, llavors tan amenaçats: «soposat que embaxador algun hagués hauit, e li aguessets proferta vostra fe --- mal la-y haveu tenguda, car les naus de Rog --- han stat *aquí* per 8 o 10 jorns passats, que poguérets haver complit vostro parençós desig --- de passar en Rodes; e pus --- no sots volgut passar, almenys --- devíets venir *ací*, axí per ésser obedient a mos manaments com per haver altre passatge *ací* en Barchinona, pus que *aquí*, en Mallorques, no n'i ha», MiretS (*TemplH*, 423-4). No menys clar en StVicentF. Diu l'ànima d'Abraham mort: «Entre nosaltres, que estam *ací*, e vosaltres que estau baix, tan gran pregonea hi ha, e nengun d'estos d'*ací* poden passar *aquí*, e los de *aquí* no poden venir *ací*» (*Quar.*, 113.143).

Es sabut que, en els últims temps del llarg període de decadència literària i cultural, l'ús d'*ací* va perdre terreny en una gran part del territori, mentre que en el P. Val., on *ací* s'ha mantingut fins ara vigorós, és *aquí* el que va ser abandonat; amb raó, però, els dirigents de la llengua s'han negat, pertot i sempre, a encoratjar o al·luitar l'admissió d'un empobriment tan lamentable.¹³

Que a Barcelona no s'usa *ací*, per desgràcia és veritat, i que la gent de les ciutats (llevat de les valencianes) l'imiten, també, però res més fals que dir que *ací* sigui un mot desusat en el Princ. en el nostre temps. Fa 56 anys, passant per Can Coll, no lluny de la Garriga, on vaig preguntar el camí de Tagamanent, i seguint amunt, va sortir una nena del mas, que veient-me pendre un mal camí, em digué «*par sí, no par kí!*» (amb la reducció popular de *para* > *par*; avui deu tenir 60 anys i potser els seus fills no parlen menys bé que ella); en els afores de St. Pol de Mar, el mateix any, un home d'edat em deia en circumstàncies semblants: «no, passí *par sí*, que és camí més bo» (tinc a la vista les cèdules que vaig escriure aquells dies): són localitats a 40-50 km. de Barcelona. Després ho vaig anar

sentint una mica pertot el país, incloent-hi fins els parlars orientals: «passí *par sí*», Saltor (damunt Ripoll, 1928); a Osor (1929), Collsuspina (1928), Guils de Cerdanya (1927), Estavar (1929), Sant Marc del Montmell (1932); «és més cap *asi*» Pla de Cabra (1964).

A diversos punts, marcant la distinció entre els dos adverbis: «sí, però çvol passar *par sí* o *par kí?*» a Tuixén (entre St. Llorenç i el Cadí, 1959); «n'hi ha *aki* i *asi*» als Torms (1935); a les Canals de Noarre, com que separen les dues riberes, em cridaven d'un tros lluny: «*asi* és (terme) de Lladorre, i *aki*, de Tavascan» (1934). En efecte tinc anotat *asi* de l'Urgellet (*kab asi* Castellà, 1957) i de totes les valls del Pallars i de la Ribagorçana: Àreu, Farrera, Estaon, Esterri de Cardós; *prasi* 'per *aci*' a la Vall d'Àneu (Pol); «*asç d'asi*» a Llessui i a Montcortès (1957); anys seguits, a tota la Vall de Boí; fins a Benasc (1965): «no diem *acá* sinó *asi*»; ja he dit que, fins a l'Isàvena, vaig sentir pertot *asi* i *asç* des de Serradui i Beranui per amunt (si bé ja *aki* per '*aci*' a Torlarribera). Cap al Sud, continua ben viu en el Baix Segre i l'Alt Ebre: Sarroca de Lleidà (1935) on també *aki* viu en el seu ús; «d'aquella punta *per asi*», Ascó (1936). L'ús d'*ací* avui segueix vigorós en els nostres Pirineus fins entre la gent més jove (noieta de Noals, 1981).

Els escriptors, fins els bons prosistes no puristes, en mantenen l'ús: «El Comte Floris, amb tot el seu seguici, ve cap *ací*, acompanyant Oriana», «a Cal Cagolles, vora del Prat --- no s'havia vist ningú. —I no heu sentit els trets? —Quan a la matinada brunz el segarrenc, cap remor de la platja arriba fins *acis*, Coromines (comprovat en els autògrafs: *L'Amor Traïdor* IV, p. 78; *Prometeu*, cap. 12, I, p. 199); «Si jo pogués, vindria a tu de genolls a demanar-te perdó; vina, doncs, fins *ací*, que som malalta», MmVayreda (*Punya* I, IX, 152, 122; *Sang Nova*, I, iv, 21, context sobre *pitrada* a PIT). És ben sabut que en el Rosselló *ací* és tant o més viu que *aquí*: «les dones / --- Per se fê esperar ja sabeu si són bones / (això s'adreça pas a les que són *ací*, / que ja, tothom ho sab, se saben... enllestí!)», Saisset (*Perpiny.*, 28).

S'ha dit també que Mallorca i les Balears fan companyia a Barcelona en l'abandonament d'*ací*, però això val pel parlar de Palma. També a Mallorca anotava ja «ara arronsarem *da kap asi*» a Algaida (1964), «*kap asi*» a Llubí (1963). És sabut que Eivissa és un dels territoris on s'ha mantingut més vigorós («aquest coll d' *asi* en diuen ---» a St. Josep de Sa Talaia, p. ex., 1963);¹⁴ a Menorca no solament no ha estat un vell caduc, perquè veg. infra els seus cpts. vulgars. I no creguéssim que la vida vigorosíssima d'*ací* no engloba la zona Nord del P. Val. (frases com «més *pak asi*», anotada a Betxí, 1961, se'n senten pertot fins als Ports). És singular l'idiotisme *asi matéjya* (apariat amb *femení*) que se sent a tants punts de la zona central valenciana (Olocou de Carraixet, p. ex., 1962).

DERIV. i CPT.: Solament amb parquedat citaré algun vulgarisme. Men. *a-su-'ci* '*ací* precisament': «Ses alhotes del Furí [millor: d'*Alforí*] / van anà a cuhí funoi; / sa petita diu: caroi! / quina mota n'hi ha a